

Skrivelse till Jordbruksverket angående minskningen av fjällrasens avelsbas.

Från Svensk Fjällrasavel.

Föreningen Svensk Fjällrasavel uppvaktade Jordbruksverket i våras med frågor om hur bevarandet av fjällrasen är utformat med anledning av att det inte går bra och antalet fjällkor minskar fortlöpande. Vi är inte nöjda med de svar vi fick.

Avelsorganisationen Växa som fjällrasen hör till har tagit fram statistik på avelsunderlaget för fjällrasen. Deras statistikinsamling bygger på att alla tre kulliga populationer Fjällkorna (ras 41), Rödkullorna (ras40) och blandraspopulationen SKB (ras3) går i samma kategori varför de angivna siffrorna är det totala antalet djur i de tre grupperna tillsammans. Fjällrasen är den största delen av de angivna djurantalet men alltså inte alla djur som anges i tabellerna.

Avelsbasen utgörs av mjölkande kor i kokontrollen och för att åskådliggöra situationen redovisas här i tabell 1 ett utsnitt av hur många djur som fötts i de tre grupperna tillsammans år för år de senaste 25åren.

Tabell 1.

År	Antal kor födda
1999	625
2009	373
2019	186
2023	123

Tabell 1 visar då att det sammanlagda antalet nya kor per år för fjällrasen inklusive Rödkullor och korsningsdjur **minskat med drygt 80% från 1999**. Trenden är som synes obeveklig vilket vi försökt påtala för Jordbruksverket i olika skrivelser sen 2009.

Tabell 2 visar det sammanlagda antalet kor i de i Tabell 1 nämnda rasgrupperna men grupperade på påbörjade 1a, 2a resp 3e laktationskor för respektive år. Det är dessa tre laktationer som ger underlaget för avkommebedömning och avel inom populationen.

Tabell 2

År	1a lakt	2a lakt	3e lakt
2015	284	211	137
2019	208	149	82
2023	135	103	46

På 8 år är det lilla underlag som fanns mer än halverat!

I jordbruksverkets instruktioner för arbetet har riksdagen sagt följande i paragrafen 4a

4 a § Myndigheten ska verka för bevarande och hållbart nyttjande av genetiska resurser för jordbruk och livsmedel samt akvatiska genetiska resurser. Förordning (2023:619).

Vi och ni vet vilka olika konventioner Sverige som land skrivit på sen Rio 1992 och framåt. FAO som Sverige är en del av och rapporterar till vill att medlemsländerna ska bevara de olika husdjursraserna som en säkerhet för matproduktion och beredskapskäl.

Frågor

1. Föreningen Svensk Fjällrasavel vill veta hur Jordbruksverket anser sig uppfylla uppgiften från Sveriges riksdag att ”bevara och hållbart nyttja” fjällkon mot bakgrund av siffrorna på det starkt minskande djurantalet i tabellerna 1 och 2.
2. Föreningen Svensk Fjällrasavel vill veta hur Jordbruksverket anser att man arbetar efter FAOs riktlinjer angående att bevara de lokala raserna för matproduktion och beredskap.
3. Föreningen Svensk Fjällrasavel vill veta om Jordbruksverket mot bakgrund av de hållbarhetsmål och klimatperspektiv som diskuteras är helt nöjd med att fjällrasen försvinner som en svensk mjölkras. För det är i den riktningen som det går.
4. Föreningen Svensk Fjällrasavel vill veta vad Jordbruksverket ämnar vidta för åtgärder för att Fjällrasens avelsunderlag inte ska försvinna.
5. Föreningen Svensk Fjällrasavel vill veta vem som bär ansvaret för bevarandet av fjällrasen, Är det den enskilde djurägaren eller är det staten/jordbruksverket som har ansvaret?

Styrelsen för Svensk Fjällrasavel

Noteringar från möte mellan Jordbruksverket och företrädare för föreningen Svensk Fjällrasavel

Mötet ägde rum på Jordbruksverket i Jönköping den 7 mars 2024.

Närvarande från Svensk fjällrasavel: Ivan Eriksson, Robert Eklundh, Arthur Hansson (deltog digitalt), Robert Nilsson (deltog digitalt)

Närvarande från Jordbruksverket: David Slottner (Djuravdelningen), Stephanie Kindbom (Jordbruk- och analysavdelningen)

Stephanies arbetsområde kopplat till frågorna är stöd och ersättningar inom CAP, det vill säga stödet till lantrasföreningar och ersättningen för hotade husdjursraser.

Davids arbetsområde kopplat till frågorna är reglerna avseende framförallt förordning (EU) 2016/1012 (zooteknikförordningen) och frågor som rör avelsprogram.

Vid mötet berättade företrädarna från föreningen om situationen för bevarandet av fjällkon och betonade att läget är kritiskt. Allt färre nyttjar fjällkon för mjölkproduktion och det är svårt att rekrytera unga och nya lantbrukare som håller fjällkor. Ytterligare utmaningar är förekomsten av könskörtelhypoplasi och att det finns brist på tillgång till seminörer i norra Sverige. Det finns även ett behov av att samla sperma från tjurar, som kan nyttjas i aveln.

Mot bakgrund av utmaningarna och behoven hade föreningen formulerat ett antal punkter, som mötet utgick från. De aktuella punkterna var:

1. *Ersättningen för mjölkande besättningar ska höjas till minst 6000 kronor per djurenhet och år.*
2. *Mjölkande besättningar med mer än 50% fjällkor, där brukarna är under 40 år, ska få full kompensation upp till medelavkastningen i Sverige.*
3. *Med tanke på JBVs ointresse att engagera sig i spermasamling skall medlemmar som håller godkända avelstjurar i sina besättningar, ha ett stöd, där vi anser att 5000 kronor per år är en rimlig nivå på grund av merarbetet och veterinärbesiktningar som tar en stor del av kostnaden.*
4. *Hypoplasin har kommit upp i ny dager, där vi vet att vi inte vet, det vi trodde vi visste... Vi har i dagsläget börjat ett samarbete med SLU i Uppsala, där Anna Johansson på Institutionen för husdjursgenetik, engagerad och ska hjälpa föreningen att försöka lösa detta i framtiden. Här kommer det antagligen att behövas ekonomisk hjälp.*
5. *Spermasamlingen av genetiska intressanta tjurar måste återupptas eftersom ingen samling gjorts på 12 år och vi tappar alldeles för mycket genetiskt material som ger en allt smalare avelsbas. Vår framförhållning*

är 2-3 år i aveln varför vi vill få ett fastlagt schema under en lång tidsperiod.

David lyfte att beredskapsperspektivet kan göra att frågan om fjällkons bevarande hamnar i ett nytt ljus eftersom tillgången till i många fall importerade insatsmedel är avgörande för de mer produktionsinriktade raserna.

David tog upp Jordbruksverkets nya instruktion som innebär att vi numera har ett tydligare ansvar när det gäller bevarande av husdjursgenetiska resurser.

Stephanie berättade om vilka möjligheter som finns inom stöden och ersättningarna och menade att möjligheten att införa nya stöd och ersättningar samt att göra om befintliga är mycket begränsad. Stephanie såg det inte som möjligt i nuläget att införa nya stöd och ersättningar enligt punkt 1 och 2.

Kommentar: Stephanie har efter mötet undersökt vilka möjligheter som finns till att införa en differentierad ersättning, där fjällkor i ko-kontrollen skulle berättiga till en högre ersättning. Återkopplingen är att Jordbruksverket inte har möjlighet att justera inom nuvarande programperiod. Möjligtvis kan Jordbruksverket titta på frågan inför nästa programperiod, det vill säga CAP från 2028. Ett problem är dock att möjligheten att ge denna typ av produktionskopplat stöd är mycket begränsat. I Sverige är det endast nötkreatursstödet som är produktionskopplat och det är mycket tveksamt om EU skulle godta ytterligare produktionskopplade stöd.

Utmaningen med hypoplasi diskuterades vid mötet. Om föreningen behöver ersättning för arbetet skulle det kunna rymmas inom stödet till lantrasföreningar. Inom stödet är det möjligt att göra aktiviteter som handlar om att kartlägga egenskaper inom raser. Under april månad kommer Jordbruksverket lägga ut en ny upphandling, där föreningar kan lägga anbud på vilka aktiviteter som de önskar genomföra. Budgeten är dock begränsad och är i paritet med budget för tidigare utlysningar och upphandling.

Kommentar: den 16 april håller Jordbruksverket ett digitalt informationsmöte om hur man går tillväga för att lämna anbud. Skicka ett mejl till Stephanie om det finns intresse av att delta: stephanie.kindbom@jordbruksverket.se

På mötet diskuterades behovet av spermasamling, se punkt 5. Djurvälståndsenheten på Jordbruksverket (Djuravdelningen) planerar att ansöka om ett projekt för att med hjälp av pengar från strategisk plan (som ersätter landsbygdsprogrammet) kunna genomföra spermasamling för raser inom det svenska bevarandansvaret. Förhoppningen är att pengar ska tilldelas och att projektet kan genomföras de kommande åren.

Kommentar: Jordbruksverket får inga specifika medel för att genomföra spermasamling av hotade raser, utan finansiering måste årligen äskas inom det generella förvaltningsanslaget. Detta gör att vi inte kan veta om, eller hur mycket, pengar som finns tillgängliga för spermasamling kommande år och gör det tyvärr

inte möjligt att ge den goda framförhållning som föreningen önskar. Förhoppningsvis kan ett projekt finansierat av EU-medel delvis råda bot på detta.